

MAVZU: VATANIMIZDA INFORMATIKANING TARAKKIYOTI VA ISTIQBOLLARI

Mustakil Uzbekistonimizda kibernetika va informatikaning tarakkiyot yuli kanday kechdi va bu fanlarning rivojlanish istiqbollari kanday, degan savollar xakida kiskacha tuxtalib utamiz.

Kibernetika va informatika soxasida ilmiy-tadkikot ishlarini olib borish va xalk xujaligiga joriy etish maksadida 1956 yilda akademik M.T. Urozboev tashabbusi bilan Uzbekiston Fanlar Akademiyasi tarkibida V. I. Romanovskiy nomli Matematika instituti koshida Uisoblash texnikasi bulimi ochildi. Unga V. K. Kobulov raxbar etib tayinlandi va 1958 yilda Respublikamizda ilk bor «Ural-1» rusumli EUM urnatildi.

1966 yilda Markaziy Osiyo mintakasida Uzbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi tarkibida xisoblash markazi bulgan Kibernetika instituti, 1978 yilda esa uning asosida Kibernetika ilmiy ishlab chikarish birlashmasi tashkil etildi.

Xalk xujaligidagi turli masalalarni xal etishda algoritmlashtirish nazariyasini yaratish va rivojlantirishga akademik V. K. Kobulov boshchiligidagi birlashmaning etakchi olimlari Uzbekistonda kibernetikaning tarkib topishi va rivojlanish boskichiga ulkan xissa kushishdi. Tasvirlarni tekshirib bilish va sun'iy intellekt nazariyalari buyicha katta maktab yaratgan akademik M. M. Komilov, matematik modellash va xisoblash eksperimenti, matematika va mexikaning murakkab vazifalarini xal etishning mikdoriy-taxliliy usullari buyicha akademiklar F. B. Abutaliev, B. A. Bondarenko, T. Buriev, axborotni kayta ishlash buyicha — akademiklar D. A. Abdullaev, T. F. Bekmuratov, kibernetika fanining turli yunalishlari buyicha ulkan maktablar uzagini yaratgan professorlar T. A. Valiev, F. T. Odilova, Z. T. Odilova, O. M. Nabiev, D. N. Axmedov, R. S. Sa'dullaev, Z. M. Solixov, N. A. Muminov, ta'lim soxasini kompyuterlashtirish buyicha ilmiy-uslubiy izlanishlar olib borgan va bu soxaning rivojlanishiga katta xissa kushgan professor M. Ziyoxujaev va boshkalarining katta xizmatlarini ta'kidlash lozim. Uozirgi kunda akademik V. K. Kobulovni Uzbekistonning barcha kibernetiklari uzlarining ustozlari sifatida kurishadi va shuning uchun xam u insonni xurmat bilan mamlakatimiz kibernetikasining «otaxoni» deyishadi.

Davlat tomonidan tartibga solishning muximligi va respublikada axborotlashtirish jarayonini tezlashtirish zaruriyatini xisobga olib, Uzbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining 1992 yil 8 dekabr karori bilan Fan va texnika buyicha Davlat Kumitasi (FTDK) koshida Axborotlashtirish buyicha bosh boshkarma (Boshaxbor) tuzildi.

Mazkur karorda belgilab berilgan asosiy vazifa va faoliyat yunalishlari doirasida UzR FTDK tashabbusi bilan axborotlashtirish jarayonini rivojlantirishga yunaltirilgan bir kator konunlar kabul kilindi. Axborotlashtirish xakida (1993 yil, may), EUM va ma'lumotlar bazasi uchun dasturlarni xukukiy muxofazalash xakidagi (1994 yil, may) konunlar shular jumlasidandir.

UzR FTDK Axborotlashtirish xakida Konunning koidalarini bajara borib, 1994 yil dekabrda Vazirlar Maxkamasi Uzbekiston Respublikasining axborotlashtirish kontseptsiyasini ma'kulladi. Ushbu Kontseptsianing asosiy maksadi va unda kuyilgan masalalar kuyidagilardan iboratdir:

Sh milliy axborot-xisoblash tarmoKini yaratish;

Sh axborotlarga tovar sifatida yondashishning iktisodiy, xukukiy va me'yoriy xujjatlarini yuritish;

Sh axborotlarni kayta ishlashning jaxon standartlariga rioya kilish;

Sh informatika industriyasini mujassamlashtirish va rivojlantirish;

Sh axborotlar texnologiyasi soxasidagi fundamental tadkikotlarni raKbatlantirish va kullab-kuvvatlash;

Sh informatika vositalari foydalanuvchilarini tayyorlash tizimini muvofiklashtirish.

Kontseptsianing asosiy koidalari xisobga olingan «Uzbekiston Respublikasining axborotlashtirish dasturi» ishlab chikildi. U uch maksadli dasturni uz ichiga oladi:

a) milliy axborot-xisoblash tarmoKi;

b) EUMni matematik va dasturiy ta'minlash;

v) shaxsiy kompyuter.

Mazkur dasturda vazirlik va maxkama axborot tarmoklari, Milliy axborot-xisoblash tarmoKini yaratish, kompyuter va xisoblash texnikasi vositalarini ishlab chikarishni tashkil etish, yangi axborot texnologiyalari soxasida kadrlar tayyorlashni takomillashtirish, xujjatlashtirishning me'yoriy-uslubiy va xukukiy tizimini yaratish va boshkalar joy olgan.

Uzbekiston axborot texnologiyalarini tadbik etish va rivojlantirish uchun talay intellektual imkoniyat va axborot xaziralari ega. Fanlar Akademiyasi, oliy va urta maxsus ukuv yurtlari, ishlab chikarish va firmalarda kompyuter texnikasi, aloka, dasturiy va axborot ta'minoti, axborot tizimlari buyicha malakali xodimlar ishlamokda.

Xalk xujaligining ushbu yunalishida Uzbekiston Respublikasi xam yukorida belgilab berilgan tamoyillarni amalga oshirar ekan, axborotlashgan jamiyat sari shaxdam kadamlar bilan bormokda.

Buning yorkin dalili sifatida 1997 yil 29 avgustda kabul kilingan «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»ni, Uzbekiston Respublikasi Oliy Majlisining ikkinchi chakirik V sessiyasida Prezident I. Karimov kutargan masalalar yuzasidan 2001 yil 23 mayda Vazirlar Maxkamasining «2001—2005 yillarda kompyuter va axborot texnologiyalarini rivojlantirish, «Internet»ning xalkaro axborot tizimlariga keng kirib borishini ta'minlash dasturini ishlab chikishni tashkil etish chora-tadbirlari tuKrisida»gi Karorini va 2001 yilning may oyida respublikamizda birinchi marta utkazilgan Internet festivalini aytib utish mumkin.

Yukoridagi karorni amalga oshirish maksadida kuplab ishlar amalga oshirildi va yana bir kator ishlarni amalga oshirish rejalashtirilgan.

Bugungi kunda respublika ta'lim muassasalarida minglab kompyuterlar mavjud bulib, ularning asosiy kismini Pentium rusumli zamonaviy kompyuterlar tashkil etadi. Bu kompyuterlar zaruriy dasturiy maxsulotlar bilan ta'minlangan. Ta'lim muassasalarida, shu jumladan, akademik litsey va kasb-xunar kollejlarda Internet xalkaro axborot tarmoKidan va elektron pochta xizmatidan foydalanuvchilar soni tobora oshib bormokda. Navbatdagi dolzarb vazifalar sifatida dunyoda mavjud bulgan ilKor va zamonaviy informatsion-pedagogik texnologiyalarni urganish, ularni ukuv jarayoniga tadbik etish, oliy ukuv yurtlari, akademik litseylar va kasb-xunar kollejlari urtasida yagona axborot tarmoKini tashkil etish, ukuv jarayoniga kullash uchun dasturiy maxsulotlar ishlab chikish, virtual kutubxonalar tashkil etish va ularni uzluksiz tarzda jaxonda mavjud va respublika ta'lim muassasalarida tayyorlanayotgan elektron darsliklar bilan boyitish kabilar belgilangan.

XXI asrda oliy va urta maxsus ukuv yurtlarining bitiruvchilari yangi sharoitlarga ijodiy va kasbiy yondashishga tayyorlangan bulishlari lozim. Shu sababli Респу́блика́мизда таълим soxasida xam boshka soxalardagi kabi katta uzgarishlar amalga oshirilmokda.

Ta'lim soxasiga axborot texnologiyalarini joriy etish, informatika buyicha mutaxassis kadrlarni tayyorlashda Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat pedagogika universiteti professor-ukituvchilari xam uzlarining munosib ulushlarini kushib kelmokdalar.

Ular tomonidan olib borilayotgan ilmiy-uslubiy tadkikotlarida informatikaning urta umumta'limda, urta maxsus va kasb-xunar ta'limida, jumladan, kasb-xunar kollejlari va akademik litseylarda, oliy ukuv yurtlarining bakalavr va magistratura boskichlarida ukitish uslubiyoti, yangi axborot texnologiyalarini ta'lim jarayonida kullash muammolari

kabi masalalar uz echimlarini topgan.

Uzbekiston Respublikasi Prezidentining 2002 yil 30 maydagi «Kompyuterlashtirishni yanada rivojlantirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish tuKrisida»gi farmoni va uni bajarilishini ta'minlash yulida Vazirlar Maxkamasining 2002 yil 6 iyundagi maxsus karori Respublikamizda informatika va axborot texnologiyalarini rivojlantirishda yana bir muxim boskich bulib koldi.

Savol va topshiriklar

1. Respublikamizda ilk bor kaysi rusumli EUM kaerda urnatilgan?
2. Respublikamizda kibernetika va informatika fanlarining rivojiga katta xissa kushgan olimlardan kimlarni bilasiz?
3. Uzbekiston Respublikasining Axborotlashtirish xakidagi konuni kachon kabul kilingan?
4. Uzbekiston Respublikasining Axborotlashtirish kontseptsiyasi xakida nimalarni bilasiz?
5. Informatika va axborot texnologiyalarining kelajagini kanday tasavvur kilasiz?